

ช่างสร้างเครื่องดนตรีไทยในจังหวัดชลบุรี

Thai Musical Instrument Craftsmen in Chonburi Province

กิตติภรณ์ ชิตเทพ¹

บทคัดย่อ

บทความนี้ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและสำรวจข้อมูลช่างสร้างเครื่องดนตรีไทยในจังหวัดชลบุรีโดยการสอบถามจากนักดนตรีไทยในท้องถิ่น พบช่างสร้างเครื่องดนตรีไทยในพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอบางละมุง อำเภอศรีราชา อำเภอพานทอง และอำเภอนันทนิกม ทั้งหมดจำนวน 7 ท่าน ได้แก่ นายสว่าง รักษาทรัพย์ นายสมควร บุญรอด นายสุรชัย เรืองเดช นายอรรักษ์ ชลวาสิน นายพนม พนมมรรค นายภานุพงษ์ เทียนทอง และนายจิตรภานุ นันทิประภา โดยพบการสร้างเครื่องดนตรีไทย คือ ผืนระนาดเอก ไม้ตีระนาดเอก (ไม้แข็ง) ไม้ตีระนาดทุ้ม ไม้ตีฆ้องวงใหญ่ (ไม้หนัง) การปิดทองประดับกระจกเครื่องดนตรี การขึ้นหนังหน้ากลอง กลองยาวสเตนเลส ซอด้วง ซออู้ ซอสามสาย และจะเข้ โดยช่างมีอายุตั้งแต่ 22 ปี ถึง 61 ปี ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอื่นเป็นหลัก ได้แก่ นักดนตรี นักแสดงลิเก ประกอบกิจการ การสร้างเครื่องดนตรีเป็นงานอดิเรก จึงทำให้ไม่สามารถสร้างเครื่องดนตรีได้จำนวนมาก รวมถึงวัสดุอุปกรณ์ ในการสร้างเครื่องดนตรีไทยบางชนิดหาได้ยากในปัจจุบัน ช่างในจังหวัดชลบุรีนั้นเป็นช่างเรียนรู้และพัฒนา เครื่องดนตรีด้วยประสบการณ์ตนเอง และที่ได้รับการสืบทอดองค์ความรู้จากช่างสร้างเครื่องดนตรี หรือครู ดนตรีที่มีชื่อเสียง ซึ่งเป็นการสร้างลักษณะเฉพาะที่หลากหลายให้กับเครื่องดนตรีในจังหวัดชลบุรี

คำสำคัญ: เครื่องดนตรีไทย/ จังหวัดชลบุรี

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรี คณะดนตรีและการแสดง มหาวิทยาลัยวิบูลย์บูรพา

Abstract

This paper aims to find out the number of Thai musical instrument craftsmen in Chonburi province by interviewing the local musicians. It was found that there are 7 Thai musical instrument craftsmen: Sawang Ruksasub, Somkuan Boonrod, Surachai Rueangdech, Avarach Chonvasin, Panom Panommak, Panupong Tientong and Jitpanu Nuntiprapa who live in 5 districts of Chonburi Province: Mueang Chonburi, Bang Lamung, Si Racha, Pan Tong and Panat Nikom. The instruments found which made in Chonburi province were Ranad Ek, Ranad Ek mallet (hard mallet), Ranad Tum mallet, Kwong wong yai mallet (leather mallet), gold and mirror instrument decoration, drums, stainless long-tail drum, Saw Duang, Saw U, Saw Sam Sai and Jakhe. The craftsmen's age are in between 22 – 61 years old, most of them have another main career such as musicians, Likae performer and business owner, the instrument making is just a part-time job, at the same time some of the materials were hard to find, it caused of the less number of the musical instrument producing. There are 2 kinds of craftsmen in Choburi Province, 1) the craftsmen who learned how to make their own instruments and 2) the craftsmen who inherited the methods from their craftsman teachers of the famous music master.

Keyword: Thai Musical Instrument; Chonburi Province

จังหวัดชลบุรีนั้นเป็นจังหวัดหนึ่งในพื้นที่ภาคตะวันออกที่มีประวัติความเป็นมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ดังที่ปรากฏอยู่ในแผนที่ไตรภูมิสมัยกรุงศรีอยุธยา มี 4 ชุมชน คือ บางทราย บางปลาสร้อย บางพระเรือ และบางละมุง (กระทรวงวัฒนธรรม, พ.ศ. 2556, หน้า 74) ซึ่งตั้งอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 65 กิโลเมตร ประกอบกับเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางสภาพภูมิประเทศ ทั้งชายหาด ภูเขา และเกาะแก่ง ฯลฯ ทำให้จังหวัดชลบุรีนั้นเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยม และเป็นแหล่งเศรษฐกิจที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย

นอกจากลักษณะทางภูมิประเทศที่หลากหลายจนกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมแล้วนั้น จังหวัดชลบุรียังมีความเข้มแข็งทางด้านศิลปวัฒนธรรมอีกหลายแขนง ทั้งด้านอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ ศิลปหัตถกรรมงานจักสาน เทศกาลประเพณี และศิลปะการแสดงและดนตรีไทย ซึ่งในปัจจุบันนั้นยังคงพบเห็นได้ในวิถีชีวิตของชาวชลบุรีทั่วไปจนถึงในระบบการศึกษา ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษาภายในจังหวัดชลบุรี อีกทั้งยังมีการส่งเสริมโดยการจัดประกวดดนตรีไทยระดับนักเรียนชิงถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่เป็นการกระตุ้นให้เกิดการฝึกฝนพัฒนาทักษะทางด้านดนตรีไทยของนักเรียนในภูมิภาคตะวันออก รวมไปถึงช่างสร้างเครื่องดนตรีไทยของจังหวัดชลบุรีที่มีชื่อเสียง ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันที่รู้จักกันเป็นอย่างดีในหมู่นักดนตรีไทยคือ จะเข้ของครูเอื้อ ฉัตรเฉลิม

ครูเอื้อ ฉัตรเฉลิม เป็นช่างสร้างจะเข้ชาวจังหวัดชลบุรีที่มีชื่อเสียงมากที่สุดในประเทศไทยท่านหนึ่ง ที่ได้รับการยกย่องเรื่องคุณภาพในการสร้างจะเข้ ว่ามีคุณภาพเสียงเป็นเลิศ รูปร่าง สัดส่วนของจะเข้ที่สวยงาม ประกอบกับจังหวัดชลบุรีมีแหล่งวัสดุ หรือไม้สำหรับสร้างจะเข้เป็นจำนวนมากและคุณภาพดี กล่าวได้ว่าในสมัยหนึ่ง หากจะซื้อจะเข้ที่มีคุณภาพดี ต้องไปเที่ยวเมืองชลบุรี ซึ่งจะเข้ของครูเอื้อ ฉัตรเฉลิมนั้น ได้รับความนิยมในหมู่นักดนตรีไทยที่มีชื่อเสียงหลายท่าน ได้แก่ ครูแสวง อภัยวงศ์ ครูนิภา อภัยวงศ์ ครูประเวท กุมุท ครูระตี วิเศษสุรการ คุณหญิงไพฑูริย์ กิตติวรรณ ครูสุธาร บัวท้ง ครูทองดี สุจริตกุล เป็นต้น (รุ่งทิวา กิจมี, 2540, หน้า 70 – 71)

เนื่องจากที่ครูเอื้อ ฉัตรเฉลิมได้สร้างชื่อเสียงเกี่ยวกับการสร้างเครื่องดนตรีไทย และประกอบกับข้อมูลทางด้านช่างสร้างเครื่องดนตรีไทยในจังหวัดชลบุรีที่ไม่ปรากฏให้ทราบเท่าที่ควร ผู้เขียนจึงกำหนดวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อสำรวจและรวบรวมข้อมูลช่างสร้างเครื่องดนตรีไทยในจังหวัดชลบุรี และเผยแพร่ในรูปแบบเอกสารวิชาการให้กับนักดนตรีไทยในท้องถิ่น ครู อาจารย์ นิสิต นักศึกษา นักเรียน และบุคคลที่สนใจ ให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางและเป็นประโยชน์แก่วงการวิชาชีพดนตรีไทย

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้เขียนได้สำรวจข้อมูลบุคคล โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ข้อมูลจากนักดนตรีไทยท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี ภายในช่วงระยะเวลาของปี พ.ศ. 2559 เพื่อให้ได้ข้อมูลช่างสร้างเครื่องดนตรีไทยในจังหวัดชลบุรี พบรายนามช่างสร้างเครื่องดนตรีไทยจำนวน 7 ท่าน ดังนี้ นายสว่าง รักษาทรัพย์ นายสมควร บุญรอด นายสุรชัย เรืองเดช นายอวรัช ชลवासิน นายพนม พนมมรรค นายภานุพงษ์ เทียนทอง และนายจิตรภานุ นันทิประภา โดยขอแสดงรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. นายสว่าง รักษาทรัพย์

นายสว่าง รักษาทรัพย์ ปัจจุบันอายุ 61 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 9 หมู่ 2 ตำบลหนองปลาไหล อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี อาชีพเจ้าของวงปี่พาทย์ชื่อ “สว่างศิลป์” รับบรรเลงวงปี่พาทย์ แตรวง และกลองยาวและมีที่ดินส่วนตัวให้เช่าเพื่อทำการเกษตร โดยอาชีพข้างทำเครื่องดนตรีเป็นเพียงอาชีพเสริมเท่านั้น

ภาพที่ 1 ภาพนายสว่าง รักษาทรัพย์

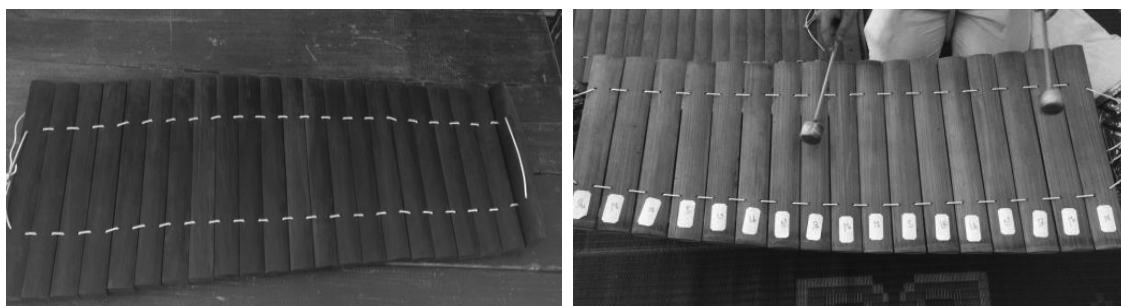

โดย : กิตติภักดิ์ ชิตเทพ

นายสว่าง รักษาทรัพย์ (สัมภพ, 9 มิถุนายน พ.ศ. 2559) เหล่าฝืนระนาดเอกมาเป็นเวลากว่า 15 ปีแล้ว หัดเหลาดด้วยตนเองโดยยึดเอากระสวนฝืนระนาดเอกและระนาดทุ้มที่ซื้อมาจากตลาดเวียงนาครเขมม ประกอบกับอาชีพนักดนตรีปี่พาทย์ จึงทำให้ไม่มีเวลาให้กับงานช่างมากนัก นอกจากฝืนระนาดเอกแล้ว ยังมีฝืนระนาดทุ้ม และทำไม้ตีระนาดเอก (ไม้แข็ง) อีกด้วย ซึ่งปัจจุบันได้เหล่าฝืนระนาดเอกและทำไม้ตีระนาดเอกเป็นหลัก

ฝืนระนาดเอกของนายสว่าง รักษาทรัพย์ มีลักษณะเฉพาะคือลูกระนาดแต่ละลูกจะมีความหนา มากกว่าฝืนระนาดทั่วไป โดยให้เหตุผลว่าฝืนที่หนามีอายุการใช้งานที่มากกว่าฝืนธรรมดา ซึ่งหากตีจนฝืนสึกแล้ว ยังสามารถปรับแต่งลูกระนาดได้อีก และจะเลือกเหล่าฝืนระนาดเอกจากไม้พะยูนเพียงชนิดเดียวเท่านั้น โดยใช้วิธีการหาซื้อต้นเสาหรือหลักไม้ที่เป็นไม้แก่ ลักษณะเฉพาะอีกประการของฝืนระนาดเอกคือ การใช้ตะกั่วที่ถ่วงเพื่อเทียบเสียงในปริมาณมาก ตะกั่วนั้นต้องไล่เรียงจากมากไปน้อย นายสว่าง รักษาทรัพย์ยังกล่าวถึงวิธีเหล่าฝืนระนาดเอกของตนอีกว่า ตัดตะกั่วก่อนแล้วค่อยปาดทองฝืน ปัจจุบันฝืนระนาดเอกไม้พะยูน มีราคาเริ่มต้นที่ 15,000 บาท

ภาพที่ 2-3 ภาพผืนระนาดเอกและผืนระนาดทุ้ม ที่เหลาโดยนายสว่าง รักษาทรัพย์

โดย : กิตติภรณ์ ชิตเทพ

ไม้ระนาดตีระนาดเอก (ไม้แข็ง) ของนายสว่าง รักษาทรัพย์นั้น ใช้วิธีการบดยางรักแห้ง ที่เหลือใช้นำมาบดให้เป็นผงละเอียด จากนั้นจึงนำผงรักที่บดละเอียดผสมกับกาวแล้วใส่ลงไปในเบ้าทรงหัวไม้ตีระนาดเอกที่เตรียมไว้ เมื่อแห้งแล้วจึงถอดเบ้าออก ตกแต่งเพิ่มเติม แล้วจึงนำส่วานมาเจาะรูตรงกลางเพื่อใส่ก้านไม้ตีระนาดเอก เป็นวิธีการที่นายสว่าง รักษาทรัพย์กล่าวว่า คิดค้นสูตรโดยใช้วัสดุอื่นลองผิดลองถูกมาตลอดจนได้ผลงานที่พึงพอใจ ลักษณะเฉพาะของไม้ตีระนาดเอกไม้แข็งดังกล่าวคือ เมื่อนำหัวไม้ตีระนาดเอกทั้งสองมากระทบกันจะเกิดเสียงแก้วลงร่องแกนไม้ ซึ่งไม้ตีระนาดเอกจะไม้แข็งจนเกินไป และไม่สร้างความเสียหายให้แก่ผืนระนาดเอกเหมือนไม้ตีระนาดเอกที่ทำจากลูกสนุกเกอร์ หรือวัสดุสังเคราะห์เรซินอีกด้วย ปัจจุบันมีราคาขายคู่ละ 1,000 บาท

ภาพที่ 4 ภาพไม้ตีระนาดเอกไม้แข็ง ที่ทำโดยนายสว่าง รักษาทรัพย์

โดย : กิตติภรณ์ ชิตเทพ

ภาพที่ 5 ภาพต้นแบบกระสวนผืนระนาดเอกและระนาดทุ้มที่ได้มาจากตลาดเวียงนครเขมม

โดย : กิตติภรณ์ ชิตเทพ

นายสว่าง รักษาทรัพย์ กล่าวว่าการเหลาผืนระนาดเอกนั้นขึ้นอยู่กับว่าหาไม้ที่เป็นวัสดุในการเหลาได้หรือไม่ โดยผืนและไม้ตีระนาดเอกของตนนั้น ส่วนใหญ่แล้วจะจำหน่ายให้กับนักดนตรีท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี และนักเปียโนที่ประจำคณะลิเกต่าง ๆ

2. นายสมควร บุญรอด

นายสมควร บุญรอด (อดีตศักดิ์ ศุขโกคา, พ.ศ. 2558, หน้า 17 – 68) ปัจจุบันอายุ 54 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 44/54 หมู่ 11 ตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ประกอบอาชีพค้าขาย และมีอาชีพเสริมเป็นครูสอนกลองยาว ณ โรงเรียนบ้านห้วยกรู โรงเรียนทางตรง และโรงเรียนเขาฉลาก จังหวัดชลบุรี

ภาพที่ 6 ภาพนายสมควร บุญรอด

ที่มา: อดีตศักดิ์ ศุขโกคา, พ.ศ. 2558, หน้า 17

นายสมควร บุญรอด ได้เริ่มประดิษฐ์กลองยาว เมื่อประมาณ 3 – 4 ปีที่ผ่านมา ซึ่งลักษณะเฉพาะของกลองยาวคือการใช้วัสดุสแตนเลส นายสมควร บุญรอดกล่าวว่า สาเหตุของการสร้างกลองยาวสแตนเลสเกิดจากการที่ไม่มีกลองยาวสำหรับใช้ออกงาน ทำให้ต้องหายืมกลองยาวจากพี่ชายของนายสมควร บุญรอด อยู่เสมอ ต้นแบบของกลองยาวสแตนเลส นั้น มาจากกลองยาวจำนวน 7 ใบ ที่พี่ชายของนายสมควร บุญรอด ได้บริจาคไว้ให้กับโรงเรียนแห่งหนึ่ง และนำมาเป็นต้นแบบในการสร้างกลองยาวและพัฒนาเสียงจนเป็นลักษณะเฉพาะของตนมาจนถึงปัจจุบัน

วิธีการสร้างกลองยาวสแตนเลสของนายสมควร บุญรอด คือ การนำแผ่นสแตนเลสมาตัดให้ได้สัดส่วนตามที่ต้องการ แล้วประกอบขึ้นเป็นหุ่นกลอง ขึ้นหน้าด้วยหนังวัวที่เลือกมาเฉพาะแล้วจึงตกแต่งให้สวยงาม โดยกลองแต่ละใบจะมีค่าใช้จ่ายอยู่ที่ 4,500 – 5,000 บาท

ภาพที่ 7 ภาพหุ่นกลองยาวสแตนเลส

ที่มา : อติศักดิ์ สุขโกศา, พ.ศ. 2558, หน้า 21

ภาพที่ 8 ภาพกลองยาวสแตนเลสที่สร้างโดยนายสมควร บุญรอด

ที่มา : อดีศักดิ์ สุขโกศา, พ.ศ. 2558, หน้า 42

ภาพที่ 9 ภาพคณะกลองยาวของนายสมควร บุญรอด

ที่มา : อดีศักดิ์ สุขโกศา, พ.ศ. 2558, หน้า 65

ลักษณะเฉพาะของกลองยาวสแตนเลสสนั้น คือ เสียงดังก้องกังวาน เสียงดังกไลและนาน มีน้ำหนักเบา เหมาะกับการบรรเลงหรือการฝึกของนักเรียน อีกทั้งผู้บรรเลงยังสามารถควบคุมได้ง่าย เหมาะสำหรับการบรรเลงในจังหวะเร็ว หรือการบรรเลงที่มีลูกเล่นพลิกแพลงมาก ๆ เสียงกลองแต่ละเสียงจะชัดเจน ไม่ปนกัน วัสดุที่ทำจากสแตนเลสจะมีอายุการใช้งานที่ทนทานและยาวนานกว่ากลองที่ทำจากไม้ ดูแลรักษาง่าย นายสมควร บุญรอดได้พัฒนากลองยาวสแตนเลสเพื่อการใช้งานของตนเองเท่านั้น ไม่ได้จำหน่ายทั่วไป ทำให้มีโอกาสนในการสร้างกลองยาวน้อยซึ่งจะต้องขึ้นอยู่กับผู้สั่งซื้อเพียงเท่านั้น

3. นายสุรชัย เรืองเดช

นายสุรชัย เรืองเดช (สัมภาษณ์, วันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2559) ปัจจุบันอายุ 50 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 95/2 หมู่ 2 ตำบลหนองตำลึง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี มีอาชีพเป็นนักดนตรีเป่าพาทย์และเป็นเจ้าของวงเป่าพาทย์ชื่อ พ่อชวน เรืองเดช รับบรรเลงเป่าพาทย์มอญ แตรวง รวมไปถึงการแสดงละครจำ

ภาพที่ 10 ภาพนายสุรชัย เรืองเดช

โดย : กิตติภักดิ์ ชิตเทพ

นายสุรชัย เรืองเดช เป็นช่างทำเครื่องดนตรีไทย ได้แก่ ไม้ตีระนาดเอก ไม้ตีระนาดทุ้ม ไม้ตีฆ้องวงใหญ่ (ไม้หนัง) และไม้ตีฆ้องวงเล็ก รวมไปถึงการปิดทอง ประดับกระจกเครื่องดนตรีอีกด้วย ซึ่งนายสุรชัย เรืองเดช กล่าวว่าได้ฝึกหัดทำเครื่องดนตรีด้วยตัวเอง อาศัยประสบการณ์ และการพบปะนักดนตรีเวลาไปบรรเลงตามงาน ช่างที่ผลิตเครื่องดนตรีตามสถานที่ต่าง ๆ และได้นำกลับมาปรับปรุงจนได้ผลที่น่าพอใจ วงดนตรีของนายสุรชัย เรืองเดช ล้วนแต่เป็นไม้ตีที่ทำขึ้นเองทั้งหมด ทั้งไม้ตีระนาดเอก ระนาดทุ้ม ฆ้องวงใหญ่ และฆ้องวงเล็ก โดยจะไปหาไม้วัสดุที่ทำก้าน และรับหนังช่าง หรือ หนังควายมาจากช่างที่ทำกลอง ซึ่งจำนวนในการทำแต่ละครั้งขึ้นอยู่กับว่าหาวัสดุได้หรือไม่ หรือหาได้มากน้อยเพียงใด

ภาพที่ 11-13 ภาพไม้ตีระนาดเอก ไม้ตีระนาดทุ้ม และไม้ตีฆ้องวงใหญ่ที่สร้างโดยนายสุรชัย เรืองเดช

โดย : กิตติภักดิ์ ชิตเทพ

นายสุรชัย เรืองเดช จำหน่ายไม้ตีที่ทำขึ้นได้เป็นจำนวนมาก อาศัยการไปออกงานบรรเลงร่วมกับนักดนตรีท่านอื่น ๆ และได้นำไม้ที่ตนทำไปใช้บรรเลงในงานนั้นด้วย เมื่อนักดนตรีท่านอื่นเห็นก็จะนำไม้มาลอง หากถูกใจก็จะซื้อไม้นั้นทันที

นอกจากทำไม้ตีต่าง ๆ แล้วนายสุรชัย เรืองเดชยังรับปิดทอง ประดับกระจกเครื่องดนตรีด้วย ซึ่งเครื่องดนตรีที่นิยมให้ทำคือ รางระนาดเอก รางระนาดทุ้ม เฑาะตะโพน คอกเปิงมาง กระຈังโหม่ง เป็นต้น

การทำไม้ตีต่าง ๆ หรือการปิดทอง ประดับกระจกนั้น ขึ้นอยู่กับช่วงเวลาว่ามีงานบรรเลงดนตรี หากมีงานบรรเลงมาก ก็จะทำเครื่องได้น้อย รวมไปถึงการหาวัสดุในการทำอีกด้วย โดยส่วนใหญ่จะจำหน่ายไม้ตีต่าง ๆ ให้กับนักดนตรีท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี จังหวัดลพบุรี จังหวัดอ่างทองหรือในละแวกใกล้เคียง

ภาพที่ 14-16 ภาพเครื่องดนตรีที่ปิดทองและประดับกระจกโดยนายสุรชัย เรืองเดช

โดย : กิตติภักดิ์ ชิตเทพ

4. นายอวรัช ชลวาสิน

นายอวรัช ชลวาสิน (สัมภาษณ์, 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2559) ปัจจุบันอายุ 44 ปี มีโรงงานสร้างเครื่องดนตรี ตั้งอยู่เลขที่ 41/1 หมู่ 7 ตำบลเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี พื้นเพเป็นคนจังหวัดชลบุรี มีอาชีพเป็นเจ้าของกิจการหลายอย่างรวมถึงโรงงานสร้างเครื่องดนตรีไทยที่เน้นการผลิตเครื่องสาย ได้แก่ ซอด้วง ซออู้ และจะเข้ เป็นหลัก

ภาพที่ 17 ภาพนายอวรัช ชลวาสิน

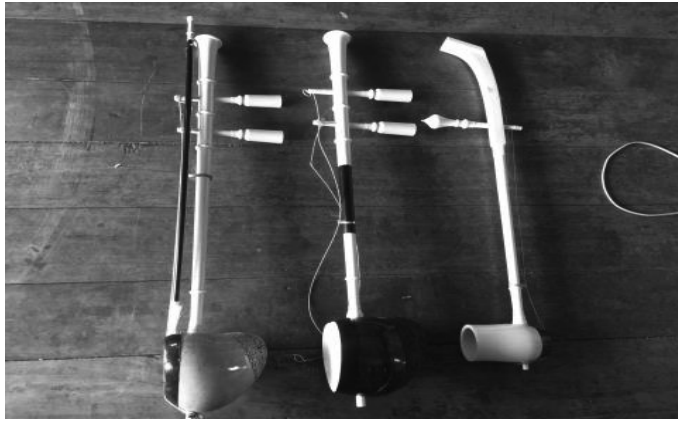

โดย : กิตติภรณ์ ชิตเทพ

ในขณะที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษา นายอวรัช ชลวาสิน ได้มีโอกาสศึกษาดนตรีไทยกับ คุณครูเฉลิม ม่วงแพรศรี ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) ปี พ.ศ. 2556 รวมไปถึงได้รับคำแนะนำ องค์กรความรู้เกี่ยวกับซอ โดยครูเฉลิม ม่วงแพรศรี ยังได้พาไปให้ศึกษาแนวทางการสร้างซอกับช่างที่มีชื่อเสียง ได้แก่ นายเขวณ ขาวนาเป้า (ช่างเขวณ) นายจรัส สุริแสง (ช่างนพ) และนายธีรพันธุ์ ธรรมานุกูล (ช่างต้อย) อีกทั้งยังได้ศึกษาและมีโอกาสเห็นครูเอื้อ ฉัตรเฉลิมในการผลิตจะเข้ เมื่อครั้งที่เข้าไปฝึกซ่อมดนตรีที่บ้านของท่าน ซึ่งในปี พ.ศ. 2556 นายอวรัช ชลวาสิน ได้เปิดโรงงานผลิตเครื่องดนตรีไทย จำหน่าย ซอด้วง ซออู้ ซอสามสาย และจะเข้ โดยใช้ต้นแบบกระสวนซอของคุณครูเฉลิม ม่วงแพรศรีและต้นแบบจะเข้จากครูเอื้อ ฉัตรเฉลิม เป็นหลักแต่มีการปรับปรุง พัฒนาเพื่อให้เครื่องดนตรีมีเอกลักษณ์เฉพาะของโรงงาน

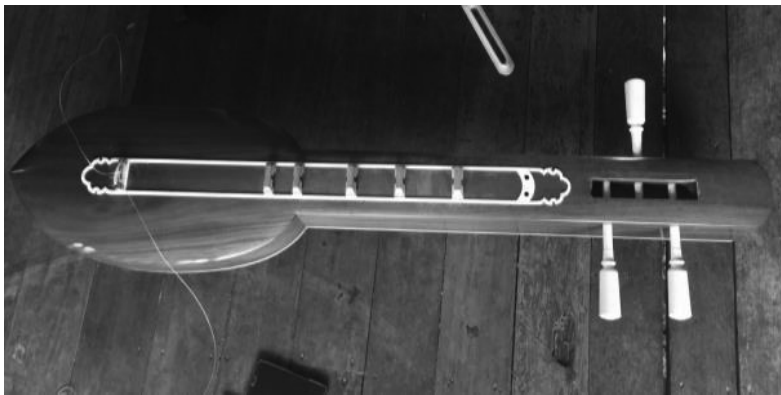
นายอวรัช ชลวาสิน ได้กล่าวว่า ได้มีโอกาสในการบูรณะเครื่องดนตรีส่วนพระองค์ใน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี หลายชิ้นซึ่งเป็นงานที่สร้างความภาคภูมิใจให้แก่ นายอวรัช ชลวาสินเป็นอย่างสูง

ภาพที่ 18 ภาพซอด้วงและซอด้วงของครูเฉลิม ม่วงแพศรี

โดย : กิตติภรณ์ ชิตเทพ

ภาพที่ 19 ภาพจะเข้ของครูเอื้อ ฉัตรเฉลิม

โดย : กิตติภรณ์ ชิตเทพ

นายอวรัช ชลवासิน กล่าวว่าการก่อตั้งโรงงานผลิตเครื่องดนตรีไทยนั้น มีแรงจูงใจที่สำคัญคือ ประการแรก ครูเฉลิม ม่วงแพศรี เป็นบุคคลสำคัญที่ผลักดันให้ก่อตั้งโรงงานผลิตเครื่องดนตรีไทย และประการที่สอง คือ ต้องการสร้างเครื่องดนตรีไทยที่คุณภาพดี ราคาเหมาะสม เพื่อให้นักเรียน หรือเยาวชนได้มีโอกาสได้ซื้อเครื่องดนตรีไทยที่มีคุณภาพดี ราคาอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม เหมาะสำหรับผู้ที่มีสนใจจะศึกษาดนตรีไทย

ภาพที่ 20 ภาพเครื่องดนตรีที่ผลิตโดยโรงงานนายอวรัช ชลวาสิน

โดย : อวรัช ชลวาสิน

ภาพที่ 21 ภาพกระโหลกซอู้ที่ผลิตโดยโรงงานนายอวรัช ชลวาสิน

โดย : กิตติภรณ์ ชิตเทพ

5. นายพนม พนมมรรค

นายพนม พนมมรรค (สัมภาษณ์, 7 มิถุนายน พ.ศ. 2559) ปัจจุบันอายุ 32 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 35/14 หมู่ 3 ตำบลหนองรี อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี มีอาชีพเป็นนักดนตรีเป่าพาทย์ เป็นวงดนตรีของคุณพ่อ ชื่อว่าวงแหลม หนองรี และช่างสร้างเครื่องดนตรี รับขึ้นหน้าเครื่องหนัง ได้แก่ กลองแขก ตะโพน กลองสองหน้า เปิงมางคอก เป็นต้น

ภาพที่ 22 ภาพนายพนม พนมมรรค

โดย : กิตติภักดิ์ ชิตเทพ

นายพนม พนมมรรค เริ่มฝึกการขึ้นหนังหน้ากลองมาประมาณ 15 ปีที่ผ่านมา โดยเริ่มศึกษาการขึ้นหนังหน้ากลองครั้งแรกตั้งแต่ตอนศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 กับคุณลุง คือนายอำนาจ พนมมรรค ซึ่งนายอำนาจ พนมมรรค ได้ศึกษาการขึ้นหนังหน้ากลองมาจากคุณครูอำนาจ พิมสุวรรณ อาศัยอยู่ ณ จังหวัดฉะเชิงเทรา จากนั้นจึงไปศึกษาการขึ้นหนังหน้ากลองแขกกับคุณครูสมพงษ์ ยอดพรหม อาศัยอยู่ ณ อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งเป็นเพื่อนสนิทกับคุณลุงจึงได้มีโอกาสเข้าไปศึกษาด้วย

นายพนม พนมมรรค กล่าวว่า ความพิเศษของกลองที่ตนขึ้นหน้าคือจะมีเสียงดัง สามารถปรับแต่งเสียงให้ได้ตามที่ลูกค้าต้องการ ซึ่งเมื่อนำกลองไปบรรเลง หากลูกค้ามีความพึงพอใจ ก็จะบอกปากต่อปากกันไปเป็นการประชาสัมพันธ์ทางหนึ่ง การขึ้นหน้ากลอง ของครูอำนาจ พิมสุวรรณกับครูสมพงษ์ ยอดพรหมนั้นมีวิธีการที่คล้ายคลึงกัน แต่จะแตกต่างกันเรื่องของรายละเอียดการทำหนังกลองด้านในซึ่งเป็นเคล็ดลับขั้นสูง คนที่จะขึ้นหนังหน้ากลองได้ต้องมีร่างกายที่แข็งแรง เพราะต้องใช้แรงยึด แรงดึงและต้องทนกลิ่นเหม็นของหนังที่ต้องแช่น้ำให้เน่าก่อนที่จะนำมาทำการขึ้นหนังหน้ากลอง

ภาพที่ 23 ภาพหุ่นกลองแขกที่เตรียมขึ้นหนัง

โดย : กิตติภรณ์ ชิตเทพ

ภาพที่ 24 ภาพการมัดหุระวิงกลองแขกของนายพนม พนมมรรค

โดย : กิตติภรณ์ ชิตเทพ

ภาพที่ 25 ภาพไม้ตีฆ้องมอญของนายพนม พนมมรรค

โดย : กิตติภรณ์ ชิตเทพ

นายพนม พนมมรรค รับขึ้นหนังสือหน้าตะโพนไทยกับกลองแขกเป็นส่วนใหญ่ โดยรับขึ้นหนังสือหน้ากลองเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ส่วนหุ่นกลอง ลูกค้ำจะจัดหามาด้วยตนเอง นายพนม พนมมรรคมีผลงานการขึ้นหน้ากลองอยู่ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เป็นต้น ราคาการขึ้นหน้ากลองแตกต่างกันออกไป ดังนี้ กลองแขก คู่ละ 10,000 บาท ตะโพนไทย ใบละ 6,000 บาท กลองสองหน้า ใบละ 5,500 บาท และเปิงมางคอก ชุดละ 9,000 บาท เป็นต้น

6. นายภานุพงษ์ เทียนทอง

นายภานุพงษ์ เทียนทอง (สัมภาษณ์, วันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2559) อายุ 31 ปี ปัจจุบันอาศัยอยู่บ้านเลขที่ 6/11 หมู่ 6 ตำบลวัดโบสถ์ อำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี มีอาชีพนักดนตรีปี่พาทย์และเป็นเจ้าของวงปี่พาทย์ พ. ปัญจศิลป์ รวมไปถึงการแสดงลิเก และรับปิดทองเครื่องดนตรี

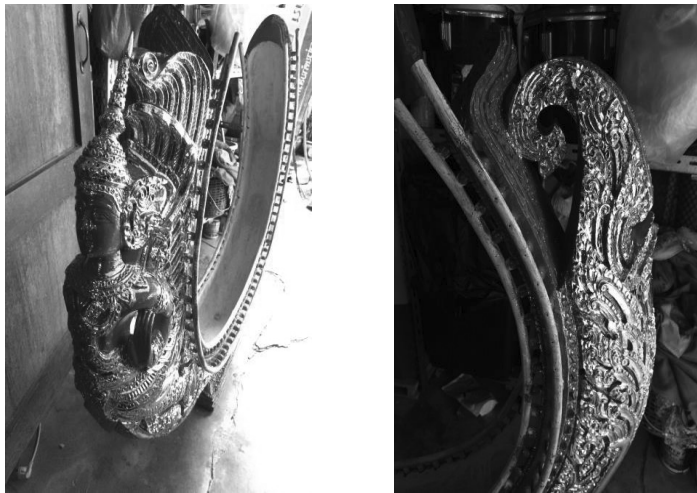
ภาพที่ 26 ภาพนายภานุพงษ์ เทียนทอง

โดย : กิตติภรณ์ ชิตเทพ

นายภานุพงษ์ เทียนทอง กล่าวว่าตนไม่ได้ศึกษาการปิดทองประดับเครื่องดนตรีมาโดยตรง แต่ใช้วิธีการลองผิดลองถูกด้วยตนเองมาเป็นเวลา 2 ปี ประกอบกับที่ตนรู้จักช่างแกะและปิดทองเครื่องดนตรีชื่อนายนิวัฒน์ แก้วทักสิน ปัจจุบันอายุ 35 ปี อาศัยอยู่ ณ จังหวัดอุทัยธานี ซึ่งหากมีปัญหาในการทำจะสอบถามนายนิวัฒน์ แก้วทักสินโดยตรง

ภาพที่ 27-28 ภาพรางซ้อมมอญที่ปิดทองโดยนายนายภานุพงษ์ เทียนทอง

โดย : กิตติภักดิ์ ชิตเทพ

นายภานุพงษ์ เทียนทองยังกล่าวอีกว่าการปิดทองเครื่องดนตรีนั้น จะทำในตอนที่วางจากการรับบรรเลง ปี่พาทย์ และแสดงลิเก จึงทำให้ไม่สามารถทำได้ในจำนวนมาก

7. นายจิตรภาณุ นันทิประภา

นายจิตรภาณุ นันทิประภา (สัมภาษณ์, วันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2559) ปัจจุบันอายุ 22 ปี อาศัยอยู่ บ้านเลขที่ 139/3 - 4 ถนนลงหาดบางแสน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 5 สาขาวิชาการสอนนาฏยสังคีต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ภาพที่ 29 ภาพนายจิตรภาณุ นันทิประภา

โดย : กิตติภักดิ์ ชิตเทพ

นายจิตรภาณุ นันทิประภา มีความสนใจในการแกะสลักกะโหลกซอ จึงจัดทำด้วยตนเองเมื่อประมาณ 7 ปีที่ผ่านมา จากนั้นจึงเข้าไปศึกษาความรู้ด้านการประดิษฐ์ซออย่างจริงจังกับนายหนู พันธุ์ปาน อาศัยอยู่ ณ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ เมื่อปี พ.ศ. 2556 โดยเริ่มจากการขึ้นหน้าซอตามคำแนะนำของนายหนู ปานพันธุ์ นายจิตรภาณุ นันทิประภา เริ่มหัดกลึงคันทวนซอด้วยเครื่องกลึงซอที่ประดิษฐ์ขึ้นเอง และได้ตัดสินใจซื้อเครื่องกลึงในปี พ.ศ. 2558

นอกจากนั้น การขึ้นหน้าซอ แกะกะโหลกซออยู่ แต่งกระบอกซอดัง ที่ได้ศึกษามาจากนายหนู พันธุ์ปานแล้ว นายจิตรภาณุ นันทิประภา ยังได้ศึกษาการสร้างซอสามสายจาก นายพล คำปิงส์ ข้าราชการบำนาญ อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ปัจจุบันอายุ 70 ปี อีกด้วย

ปัจจุบันนายจิตรภาณุ นันทิประภา เป็นนิสิตฝึกสอน ใช้เฉพาะเวลาว่างในการทำซอเท่านั้น จึงทำให้ขึ้นหน้าซอ หรือแกะกะโหลกซอได้ในจำนวนที่น้อย

ภาพที่ 30-31 ภาพซออยู่และกะโหลกซออยู่ที่แกะโดยนายจิตรภาณุ นันทิประภา

โดย : กิตติภรณ์ ชิตเทพ

ภาพที่ 32-33 กะโหลกซออยู่ที่แกะโดยนายจิตรภาณุ นันทิประภา

โดย : กิตติภรณ์ ชิตเทพ

นายจิตรภาณุ นันทิประภากล่าวว่่า ลักษณะเฉพาะขอของตนนั้ได้อยู่ที่เสียงดังนุ้่ม และการแกะลายแบบงานโบราณ ซึ่งปัจจุบันผลงานของนายจิตรภาณุ นันทิประภา ได้จำหน่ายขอที่แกะกะโหลก ขึ้นหน้าให้กับนายกรเอก เจริญชินวุฒิ ข้าราชการครู จังหวัดราชบุรี นายวาทภักภู ศรีวรพจน์ ดุริยางคศิลปิน สำนักการสังคิตกรมศิลปากร และบุคคลทั่วไป โดยราคาการแกะกะโหลกขออยู่ยู่ที่ 2,000 – 3,000 บาท การขึ้นหน้าขออยู่ยู่ที่ 500 บาท

จากการสัมภาษณ์นักดนตรีไทยในท้องถิ่นจังหวัดชลบุรี ทำให้ทราบข้อมูลบุคคลของช่างผู้ผลิตเครื่องดนตรีไทยในจังหวัดชลบุรี ที่ได้รับการยอมรับในแวดวงนักดนตรีไทยด้วยกัน พบช่างสร้างเครื่องดนตรีไทยในจังหวัดชลบุรี ในพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอบางละมุง อำเภอศรีราชา อำเภอพานทอง และอำเภอพนัสนิคม โดยพบช่างสร้างเครื่องดนตรีไทยต่าง ๆ ได้แก่ ฝั้นระนาดเอก ไม้ตีระนาดเอก (ไม้แข็ง) ไม้ตีระนาดทุ้ม ไม้ตีฆ้องวงใหญ่ (ไม้หน้ง) การปิดทองประดับกระจกเครื่องดนตรี การขึ้นหนังหน้ากลอง กลองยาวสเตนเลส ซอด้วง ซออู้ ซอสามสาย และจะเข้ โดยผู้เขียนขออภิปรายดังนี้

ช่างสร้างเครื่องดนตรีไทยในจังหวัดชลบุรีส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอื่น ๆ เป็นอาชีพหลัก ได้แก่ นักดนตรี นักแสดงลิเก ประกอบกิจการ (ค้าขาย) หรือกำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี โดยมีอายุตั้งตั้งแต่ 22 ถึง 61 ปี แสดงให้เห็นถึงช่างสร้างเครื่องดนตรีที่มีอายุน้อย ซึ่งมีโอกาสในการเรียนรู้ และสามารถพัฒนาฝีมือ และระดับคุณภาพของเครื่องดนตรี ให้ได้รับความนิยมและมีชื่อเสียงได้ในอนาคต การทำงานส่วนใหญ่จะทำเป็นงานอดิเรก หรืออาชีพเสริม ส่วนใหญ่กล่าวตรงกันว่่า การที่จะสร้างหรือผลิตเครื่องดนตรีชิ้นหนึ่ง จะใช้เวลาว่างที่เว้นจากงานประจำ หรืออาชีพหลัก ทำให้ไม่สามารถสร้างเครื่องดนตรีได้จำนวนที่มาก นอกจากนี้ยังพบโรงงานสร้างเครื่องดนตรีไทย ที่สามารถสร้างเครื่องดนตรีไทยได้เป็นจำนวนมาก มีคุณภาพเนื่องจากมีแรงงานช่าง และเครื่องมือ รวมไปถึงวัสดุอุปกรณ์ที่พร้อมและได้มาตรฐาน มีชื่อเสียงในวงการดนตรีไทยทั่วไปอีกด้วย

วัสดุที่ใช้ในการสร้างเครื่องดนตรีไทยบางชนิดหาได้ยากในปัจจุบัน เช่น ไม้สำหรับการเหลาฝั้นระนาดเอก หน้งสำหรับทำไม้ตีฆ้องวงใหญ่ ก้านไม้ไผ่สำหรับทำไม้ตีฆ้องวงใหญ่ ปัญหานี้เป็นประเด็นสำคัญ หากไม่มีวัสดุที่มีคุณสมบัติตามที่ช่างต้องการแล้ว อาจต้องใช้เวลานานในการหาวัสดุหรือไม่สามารถผลิตเครื่องดนตรีนั้น ๆ ได้เลย

เครื่องดนตรีที่ผลิตโดยช่างในจังหวัดชลบุรีนั้น พบว่่า เป็นการสร้างเพื่อการใช้งานในวงดนตรีของตนเอง หรือ จำหน่ายให้กับนักดนตรีที่รู้จักคุ้นเคย ไม่ได้มีการประชาสัมพันธ์เป็นลักษณะเชิงพาณิชย์แต่อย่างใด จึงส่งผลให้เครื่องดนตรีของช่างนั้น ๆ ไม่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย อีกประการเป็นการสร้างเครื่องดนตรีเพื่อจำหน่ายให้กับนักดนตรีอาชีพ ในพื้นที่จังหวัดอื่น ๆ รวมไปถึงสถาบันบันการศึกษาที่มีการเรียนการสอนด้านดนตรีไทย ทำให้มีการว่าจ้างในการสร้างเครื่องดนตรีไทยอย่างต่อเนื่อง

การสร้างเครื่องดนตรีไทยในจังหวัดชลบุรีนั้น พบช่างสร้างเครื่องดนตรีไทย 2 ลักษณะ คือลักษณะแรก ช่างเรียนรู้และพัฒนาเครื่องดนตรีด้วยประสบการณ์ด้วยตนเอง และลักษณะที่ 2 ช่างได้รับการสืบทอดองค์ความรู้จากช่างสร้างเครื่องดนตรี หรือครูดนตรีที่มีชื่อเสียง ซึ่งเป็นการสร้างลักษณะเฉพาะที่หลากหลายให้กับเครื่องดนตรีในจังหวัดชลบุรี

การมีร้านจำหน่ายเครื่องดนตรีไทย หรือช่างสร้างเครื่องดนตรีไทยในจังหวัดชลบุรีโดยที่มีเครื่องดนตรีให้เลือกตามที่กล่าวไว้ข้างต้นนั้นเป็นประโยชน์สำหรับนักดนตรีไทยท้องถิ่น นักเรียน นักศึกษาในจังหวัดชลบุรี ส่งผลให้ไม่ต้องเดินทางไปเลือกซื้อเครื่องดนตรีจากต่างถิ่น ซึ่งช่างแต่ละท่านมีชื่อเสียง ได้รับความนิยม ได้รับความไว้วางใจจากที่นักดนตรีไทยซื้อหาอยู่เป็นประจำ และการพัฒนาคุณภาพของการสร้างเครื่องดนตรีไทยในจังหวัดชลบุรีควรได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ หรือหน่วยงานเอกชน ในศึกษาวิจัย ประชาสัมพันธ์ รวมถึงการส่งเสริมให้มีการพัฒนาการใช้วัสดุท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยั่งยืน

บรรณานุกรม

กระทรวงวัฒนธรรม. (2556). *ปกิณกัวัฒนธรรม จังหวัดชลบุรี*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวัฒนธรรม.

จิตรภาณุ นันทิประภา. *สัมภาษณ์*. 7 มิถุนายน พ.ศ. 2559.

พนม พนมมรรค. *สัมภาษณ์*. 7 มิถุนายน พ.ศ. 2559.

ภาณุพงษ์ เทียนทอง. *สัมภาษณ์*. 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2559.

รุ่งทิวา กิจมี. (2540). *จะเข้: การสร้างและการบรรเลง*. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

สว่าง รักษาทรัพย์. *สัมภาษณ์*. 9 มิถุนายน พ.ศ. 2559.

สุรัชย์ เรืองเดช. *สัมภาษณ์*. 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2559.

อดิศักดิ์ ศุขโกคา. (2558). *กรรมวิธีการประดิษฐ์กลองยาวสแตนเลสกรณีศึกษา นายสมควร บุญรอด*.

วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี สาขาวิชาดนตรีและการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

อวัรัช ชลวาสิน. *สัมภาษณ์*. 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2559.